

PEYGAMBER EFENDİMİZİN NEBEVİ EĞİTİM METOTLARI

1. Konunun Planı

- Eğitim ve öğretimin tanımı
- İslam'da ilk eğitim merkezi
- Hazreti peygamberin eğitim uygulamaları
- Eğitimin insan hayatındaki önemi
- Eğitimin ahiret hayatını etkisi

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Öncelikle eğitim ve öğretimin kelime anlamlarını açıklar. Eğitimin insan hayatındaki önemi ve uhrevi hayatımız için neler ifade ettiği hazreti peygamberin Mekke ve Medine dönemindeki eğitim örnekliliği ve uygulamaları. İlk eğitim merkezi suffa ve öğrencileri hazreti peygamberimizin ilim ve eğitime verdiği önem ve uyguladığı metodlar birkaç örnekle izah edilir. Ayet ve hadislerle konu desteklenerek izah edilir. Konunun sonunda genel bir değerlendirme yapılarak ve dua ile bitirilir.

3. Konunun Özet Sunumu

A)Eğitim ve öğretim kavramları

Talim yani eğitim ve öğretim Allah'ın peygamberlere yüklediği önemli görevlerden biridir.

İslam kültüründe genellikle öğretimin karşılığı olarak talim eğitimin karşılığı olarak terbiye kullanılmaktadır. Ayrıca öğrenim için tahsil ve daha çok eğitimi ifade etmek üzere tedris, te'dib, irşad gibi kelimelere yer verilir.

Korumak ıslah etmek, gözetmek, yükseltmek anlamındaki rabv kökünden türeyen terbiye kelimesi, çocuğu veya ekini besleyip büyütme, geliştirmek manası verir.

Ragıp el isfahani terbiyeyi bir şeyi en mükemmel derecesine ulaşıncaya kadar adım adım inşa etmek şeklinde tanımlar.

Beyzavi ise bir şeyi derece derece geliştirerek kemaline ulaştırmak diye açıklayarak, bunun bütün canlılar için söz konusu olduğunu söyler.

İslam'da ilk eğitim merkezleri

Resulullah ilk vahiy oku emriyle başlayan eğitim daha bi'setin dördüncü yılında Mahsun kabilesinden Erkam b. Ebil Erkam'ın evinde başlamıştır. Resulullah o zor zaman ve şartlarda bile onlara kuran okuyor, İnanç ve sabır konusunda ashabını eğitmeye çalışıyordu. O bu dönemde daha çok tevhid ve Allah inancı üzerine inzar ve tebşir metodunu kullanarak şirk toplumunda daha yeni filizlenen İslam Medeniyetinin bu güzide mekanda başlatmıştır.

Suffe ashabı suffe nin vakitlerine Resulullahı dinleyip ondan İslam'ın esaslarını öğrenerek geçirmeleri dolayısıyla kısa zamanda bir eğitim kurumu haline geldi. Zaman zaman Kur'an'ın nüzülüne şahit olan suffe ehli Hazreti Peygamber'e sorular sorarak birçok meselenin aydınlatılmasına vesile oldu. Ashabı suflenin eğitim öğretim işleriyle bizzat ilgilenen Resulü Ekrem suffe de dersler veriyordu. Ayrıca yazı yazmayı da kuran okumayı da öğretmek üzere

Ubade b. Samit gibi hocalar tayin etmişti. Ebu Hureyre diğer sahabilerin neden kendisi kadar hadis rivayet etmediklerini soranlara Muhacirler çarşıda ticaretle Ensar da mallar ve mülkleriyle meşgulken Ehli suffe eden biri olarak Resulullah'ın yanından ayrılmadığını, diğer sahiplerin bulunmadığı meclislere katılıp onların duymadığı hadisleri duyup ezberlediğini söylemiştir. Onlar dinledikleri hadisleri diğer sahabileri de naklederek ilmin yayılmasına önemli katkıda bulunuyordu. Hadislerdeki birçok senet silsilesinin birinci halkasına Ehli suffe mensup isimlerin teşkil etmesi bunun bir delilidir.

Peygamberimizin öğretmeye ve öğrenmeye teşviki

Hazreti peygamberin eğitim ve öğretim uygulamaları Kur'an ı Kerim'de meâlen yüce rabbim şöyle buyuruyor.

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

İnsanlar faydalarını olduğuna inandıkları şeyleri öğrenmeye ve yapmaya, zararlarına olan şeylerden ise uzak durmaya meyillidirler. Böyle olunca da muallimin önceliği muhataplarına öğrenmeye teşvik olmalıdır.

Hazreti Peygamberin bütün hayatı boyunca takip ettiği metottur. İlk esasını terhib ve terhib yani teşvik etme ve sakındırma prensibi oluşturmuştur.

Nitekim Kuranı Kerim, onun müjdeleyici ve uyarıcı vasfını birçok yerde vurgu yapmıştır. Dolayısıyla bu vasıf eğitim ve öğretimde onunla bir ilkeye dönüşmüştür.

O “Her kim ilim öğrenmek için bir yola koyulursa Allah ona cennete giden bir yolu kolaylaştırır.”

“ Alimler, peygamberlerin varisleridir.”

“ Allah hayrını dilediği kulunu dininde fakih kılar.”

Ayet ve hadislerdeki bu teşvikler sayesinde sahabiler, ilim ve önemini o kadar iyi anlamışlardır ki Hazreti Peygamberi başları üzerinde kuş varmış gibi pür dikkat dinlemişlerdir.

Usve-i Hasene Olmak

Eğitim ve öğretimin olmazsa olmazlarından birisi de eğitmendir. Hedef kitlesi için usve-i hasene yani güzel bir örnek rol model olmasıdır. Söylediklerini kendisinin de amele dönüştüremeyen kimseler Kur'an ı Kerim'de uyarılmış, böyle bir hareketin Allah katında büyük bir günah olduğu hatırlatılmıştır.

Hadislere baktığımızda bu hususta birçok örnek bulmak mümkündür. Misal olarak girdiği bir mescitte gördüğü kirliliği kendisi temizlemiş daha sonra sahabeyi bu konuda uyarmıştır. Hazreti Peygamberin örneklik teşkil eden bu yönü eğitim ve öğretimdeki başarısında oldukça etkili olmuştur. Aslında fiillerin sözlerden daha etkili olduğu Hudeybiye de yaşanan olaydan

açıkça anlaşılmaktadır. O gün Resulüllah oradakilere “Haydi kurbanlarınızı kesiniz ve tıraş olup ihramdan çıkın.” Dediğinde sahabe duraksamıştır.

Hazreti peygamber kurbanını kesip tıraş olduğunu gördüklerinde ise hemen kalkıp kurbanlarını kesmiş ve birbirlerini tıraş etmişlerdir. Böylece anlatarak, öğretmenin yanında hareket ve davranışlarıyla yaşayarak eğitmenin hazreti peygamberin metodunun vazgeçilmez bir ilkesi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Sevgi ve merhamet temelli eğitim

Hazreti peygamberin eğitim ve öğretim metodunda sevgi ve merhamet sıfatları öne çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle o eğitim ve öğretimle bu esaslar üzerine bina etmiştir. Yüce Allah hazreti peygamberin ümmetine olan sevgisini şu ayette bizlere hatırlatıyor “Andolsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki. Sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.” Mesela hazreti peygamber ashabına tuvalet adabını anlatacağı zaman ben sizin için bir kabe gibiyim dedikten sonra tuvalete gittiğinizde kibleye, önünüzü veya arkanızı dönmeyin. Bu onun eğitiminde bir baba gibi şefkatiyle yaklaştığını gösterir.

Yetki ve sorumluluk verme

Hazreti peygamberin eğitim ve öğretimde uyguladığı bir diğer yöntem de sorumluluk yüklemeyi yani bireyin merkeze alınmasıdır. Hazreti peygamber eğittiği sahabilerin eğitmen olmalarını öğrendiklerini, başkalarına öğretmenlerini ve ilimlerini her geçen gün biraz daha geliştirmelerini teşvik etmiş, bazılarını eğitim ve öğretim işlerine özel görevlendirmiştir. Misal olarak Musab bin Umeyr Medine’ye muallim olarak gönderilmiştir. Muaz bin Cebel ve Ebu Musa El Eşari Yemen’e gönderilmiştir. Hazreti peygamberin verdiği bu yetki ve sorumluluğun bilincinde olan sahabilerden her biri kendi çapında gerek Resulullah hayattayken gerekse vefatından sonra eğitim ve öğretim için de olmuşlardır.

Tedrici eğitim

Kurani kerim inzal olduğu gibi hazreti peygamber inananların eğitiminde tedrici bir yöntem izlemiştir. Adım adım ilerleyerek öğretmenleri verilen zabitanın kolaylaştırdı. Şey gibi onların en güzel şekilde hayata yansıtmaya da imkan sağlamaktadır. Hazreti peygamber eğitim ve öğretim metodunda bu ilkeyi önemsemiştir. Muaz bin Cebel Yemen e gönderildiğinde ona tedrici bir yöntem izlemesini tembih demiştir. Nitekim sahabenin Allah resulünden on ayet öğrendiklerini bunları iyice anlayıp amele dönüştürdükten sonra bir on ayet daha öğrendiklerini rivayet etmiştir. Hazreti peygamber kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız, müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz diyerek bu esasa dikkat çekmiştir. İbni Mesut hazreti peygamberin kendilerini bıktırmamak için her zaman vaz vermediğini, uygun zamanı kolladığını belirtmiştir.

Hazreti peygamberin bu ve bunun gibi eğitimde reform sayılabilecek birçok yöntem olduğunu görüyoruz. Zira hazreti peygamber eğitiminde bu denli önem vermesini yegane sebebi şudur ki ahlaki erdemlere yeni bir toplum inşa etmek ile görevliydi. İyi bir eğitim süzgecinden geçen Müslüman toplumları, dünyevi ve uhrevi yaşantılardan bu denli sağlıklı olmakla birlikte rızan lillah için çıkarılan bu yolda muvaffakiyet gerçekleştirmiş olur.

Ayetlerde hazreti peygamberin insanlara kitap ve hikmeti öğreten bir muallim olduğuna vurgu yapılmış, dini uygulama konusunda süre ihâ sene kılındığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla muallimliği onun önde gelen vasıflarından biridir. Onun bu vazifeyi nasıl ifa ettiği, hangi ilkeleri önemseydiği, başarısının arkasındaki ilke ve prensipleri. Bilmenin bir ümmet olarak ufuk açıcı olduğunu tartışılmaz bir gerçektir. Eğitim mi öğretim sisteminin sağlam ilke ve prensiplerle yürütülmesi, toplumun yükselteceği gibi onun çökmesini de toplumun çöküşü olacaktır. Aslında hazreti adem'den hazreti muhammed'e kadar gelen tüm peygamberlerin birinci vazifeleri öğretici ve eğitici olmalarıdır. Zira peygamberlerin sıfatlarından biri tebliğdir tebliğ sıfatı. Allah'tan gelen emirleri öğretmek ve aynı zamanda tatbik ederek ümitlerini emirlerin yaşamlarına yansıtmaktır. Mağarada şunu belirtelim ki, eğitim öğretim haddi zatında sadece bilgi yükleme gayreti değil, aynı zamanda imanla yakından ilişkili olarak ruhen ve fikren ilerleme çabasıdır. Hazreti peygamberin uygulamalarından yakından müşahede ettiğimiz örnekler rasulullah'ın eğitimde izlediği yolları. Bize sadece teoride değil, uygulama eşliğinde daha güzel ve kalıcı dönütler aldığımızı görüyoruz. Onun ne kadar başarılı bir muallim olduğunu en büyük göstergesi. Yetiştirdiği sahabe listedir. Peygamberlik müessesesinin en esas gayesinin en önemli görevlilerinin eğitim olduğu zihinlere nakledilmiştir. Ben ancak bir öğretmen olarak gönderildiğini buyurmuş, akabinde yüreğine girilmeyen insan eğitim demez sözünü de hilm sıfatıyla gönüllere girerek başarısını tüm insanlığa ispat etmiştir. Şimdi rasulullah'ın gelin eğitim metodlarına bir göz atalım.

4. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا (Ahzab: 21)

İçinizden Allah'ın lutfuna ve âhîret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Resûlullah'ta güzel bir örneklik vardır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (Saff:2)

Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (Saff:3)

Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz Allah katında çok çirkin bir davranıştır.

KAYNAKÇA

1)İslam Ansiklopedisi Cilt 39 Sayfa 515

2)İslam Ansiklopedisi Cilt 37 Sayfa 469

3)Hadislerle İslam

4)Hadisler Bağlamında Hz. Peygamber'in Eğitim ve Öğretim Metodu Abdurrahman Ece